

Software Tools for Forensic Accountants, Modern Means of Detection and Analysis of Hand Traces, Hyperspectral Visualization of Visible Wavelength, X-ray Photoelectronic Spectroscopy, Software for Demarcation of Mixed DNA Samples, the study of unique protein markers in hair, and others. Attention is drawn to the need for constant monitoring and studying the experience of specialists of leading foreign countries in the development and implementation of innovations in forensic activity.

Keywords: *forensic technique, technical and criminalistic means, innovations in criminalistics, technical and criminalistic support, crime prevention.*

УДК 343.131.5

Т. Г. ФОМІНА,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства

факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9513-1673>

ПРОЦЕСУАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ, ЩО ОБИРАЮТЬСЯ ДО ОСОБИ, СТОСОВНО ЯКОЇ ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ

Надано процесуальну характеристику спеціальним запобіжним заходам, зокрема таким, як передання на піклування опікунам, близьким родичам або членам сім'ї з обов'язковим лікарським наглядом та поміщення до психіатричного закладу в умовах, що виключають небезпечну поведінку особи. Запропоновано на рівні КПК України передбачити окремі норми, присвячені врегулюванню поняття цих запобіжних заходів, порядку та строків їх застосування.

Ключові слова: *спеціальні запобіжні заходи, примусові заходи медичного характеру, лікарський нагляд, поміщення до психіатричного закладу, оскарження ухвал слідчого судді.*

Fomina, T.G. (2017), "Procedural characteristic of preventive measures that are applied for a person in whose respect the application of compulsory measures of a medical nature is foreseen" ["Protsesualna kharakterystyka zapobizhnykh zakhodiv, shcho obyraiutsia dlia osoby, stosovno yakoi peredbachaetsia zastosuvannia primusovykh zakhodiv medychnoho kharakteru"], *Pravo i Bezpeka*, No. 2, pp. 101–107.

Постановка проблеми. Реалізація принципів правової держави є гарантією забезпечення прав, свобод і законних інтересів кожного громадянина України. Кримінальне провадження повинно здійснюватись у суворій відповідності до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, правових норм чинного законодавства України. Точне й неухильне дотримання цих положень перш за все повинно відбуватися у сфері кримінальної процесуальної діяльності, де допускаються тимчасові обмеження у випадках, передбачених законом, прав і свобод особи. Виконання завдань кримінального провадження, як правило, неможливе без застосування заходів забезпечення кримінального провадження й особливого їх різновиду – запобіжних заходів. У зв'язку з тим дослідження питання застосування запобіжних заходів, законного обмеження прав особи під час їх обрання привертає увагу багатьох процесуалістів.

Стан дослідження. Проблему застосування запобіжних заходів вивчало багато вчених, зокрема Ю. П. Алєнін, В. П. Бож'єв, С. І. Вер-

шиніна, В. Г. Гончаренко, Ю. М. Грошевий, Т. В. Данченко, А. В. Захарко, З. Д. Єнікєєв, М. І. Капінус, О. В. Капліна, Є. Г. Коваленко, Ю. Д. Лівшиц, Л. М. Лобойко, В. Т. Малярєнко, Р. І. Мельник, О. Р. Михайленко, В. А. Михайлов, М. М. Михєєнко, В. Т. Нор, І. В. Овсянников, Ю. Г. Овчинников, П. П. Пилипчук, О. П. Рижаків, В. В. Рожнова, І. Л. Трунов, Л. Д. Удалова, В. П. Шибіко, І. С. Яковець та ін. Однак більшість із їхніх праць присвячено дослідженню порядку обрання запобіжних заходів до загальної категорії правопорушників, оминаючи таких суб'єктів кримінального провадження, як особи, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів медичного характеру. У зв'язку з тим цікавим та актуальним є дослідження питання обрання запобіжних заходів щодо вказаної специфічної категорії учасників кримінального провадження.

Мета нашої статті полягає у процесуальній характеристиці запобіжних заходів, що можуть бути обрані до особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру.

Виклад основного матеріалу. Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України передбачає ряд запобіжних заходів з тим, щоб при їх обранні можливо було врахувати тяжкість вчиненого кримінального правопорушення, особу підозрюваного, обвинуваченого й інші обставини та обрати доцільний запобіжний захід з метою забезпечення явки до органу досудового розслідування, прокурора та до суду, а також забезпечення належної поведінки особи. Тобто закріплена в законі система запобіжних заходів дозволяє індивідуалізувати їх застосування з урахуванням різних обставин. Наявність такої системи забезпечує можливість ситуативного підходу до їх застосування у практиці здійснення досудового розслідування й судового розгляду. В науковій літературі наведено різні класифікації запобіжних заходів, зокрема за методом впливу на підозрюваного, обвинуваченого, що подана В. О. Михайловим [1, с. 41–42] та І. Л. Петрухіним [2, с. 263], залежно від мети їх застосування, подана І. Л. Труновим [3, с. 54]. Враховуючи процесуальний статус особи у кримінальному провадженні, вважаємо, що всі запобіжні заходи можна поділити на загальні та спеціальні. Загальні запобіжні заходи можуть бути застосовані до всіх підозрюваних, обвинувачених, процесуальний статус яких не обумовлено будь-якими особливостями. До таких запобіжних заходів відповідно до ст. 176 КПК України належать: 1) особисте зобов'язання; 2) особиста порука; 3) застава; 4) домашній арешт; 5) тримання під вартою; 6) затримання як тимчасовий запобіжний захід. Спеціальні запобіжні заходи застосовуються до певної категорії правопорушників, статус яких обумовлено віком, психічним станом або пов'язано з екстрадицією (ст. 493, 508, 583, 584 КПК України).

Особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру, має особливий статус у кримінальному провадженні, який, на думку Д. В. Сімоновича, полягає в тому, що така особа: 1) не є суб'єктом кримінального правопорушення і не підлягає кримінальній відповідальності, проте вона є суб'єктом кримінального провадження зі сторони захисту; 2) не повинна бути обмежена у процесуальних правах порівняно з підозрюваним, обвинуваченим; 3) реалізує свої права як підозрюваний, обвинувачений, якщо цьому не перешкоджає характер психічного розладу; 4) якщо через розлад психічної діяльності чи психічне захворювання не може самостійно реалізувати свої права, визначені у Конституції

України та законах України, здійснює їх через законного представника, захисника [4, с. 364]. Вказані обставини обумовлюють розглянути особливості застосування запобіжних заходів до такої специфічної категорії правопорушників. Аналіз змісту положень ст. 508 КПК України свідчить про те, що до особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру, можуть бути обрані тільки два види запобіжних заходів, а саме: 1) передання на піклування опікунам, близьким родичам або членам сім'ї з обов'язковим лікарським наглядом, 2) поміщення до психіатричного закладу в умовах, що виключають її небезпечну поведінку. Це означає, що інші запобіжні заходи, передбачені для загальної категорії осіб, які вчинили злочини (особисте зобов'язання, особиста порука, застава, домашній арешт, тримання під вартою), до психічно хворої особи не застосовуються. На думку В. В. Смирнової-Бартенєвої, такі запобіжні заходи є засобами впливу на особу, яка має психічний розлад (обмеження свободи або встановлення нагляду залежно від рівня суспільної небезпеки хворого), з метою запобігти подальшій суспільно небезпечній поведінці до вирішення судом питання про застосування примусових заходів медичного характеру по суті, з одночасним наданням їй невідкладної психіатричної допомоги, якщо вона того потребує [5, с. 179].

Для порівняння зазначимо, що в КПК України 1960 р. не було передбачено спеціальних запобіжних заходів до психічно хворої особи. У той же час, траплялося, особи, які вчиняли суспільно небезпечне діяння, поміщувались на лікування у психіатричні лікарні і перебували там протягом досудового розслідування та судового провадження. Тримання в лікарні в таких випадках не розглядалось як запобіжний захід, хоча і виконувало притаманні йому функції. У зв'язку з указаним деякі вчені, зокрема О. І. Галаган, Т. О. Михайлова, у той період висловлювали пропозиції щодо необхідності закріплення на рівні закону спеціальних запобіжних заходів, що можуть бути застосовані до осіб, які страждають на психічне захворювання [6, с. 10; 7, с. 27]. Проте в науковій літературі висловлювалась і протилежна точка зору. Так, П. С. Елькінд зазначала, що застосування запобіжних заходів до неосудних є неможливим [8, с. 60]. Під час дискусії з цих питань І. Л. Петрухін вважав, що до душевнохворих, які є небезпечними для себе та оточуючих, може бути застосований лише один запобіжний захід –

взяття під варту (в лікарняних умовах), адже зміст та значення інших запобіжних заходів для душевнохворого незрозумілі і не утримають його від суспільно небезпечної поведінки [9, с. 119]. На нашу думку, слід підтримати законодавця у запровадженні новел у чинному КПК України щодо спеціальних запобіжних заходів до осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів медичного характеру.

Перш за все слід зазначити, що процесуальний порядок застосування запобіжного заходу до особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру, у кримінальному процесуальному законі не визначено. У КПК України відсутні положення про поняття таких запобіжних заходів, строків їх застосування, можливості зміни та продовження. Тому це проблемне питання вимагає ґрунтовного теоретичного дослідження. Першим запобіжним заходом, який може обиратися стосовно психічно хворої особи, є *передання її на піклування опікунам, близьким родичам або членам сім'ї з обов'язковим лікарським наглядом*. У системі запобіжних заходів, що можуть бути застосовані до такої особи, цей запобіжний захід є більш м'яким порівняно з поміщенням особи до психіатричного закладу в умовах, що виключають її небезпечну поведінку. Слід наголосити, що у процесуальному законі не визначено вимог до опікунів психічно хворої особи, їх процесуальний статус; не передбачено відповідальність у разі невиконання обов'язків; не встановлено вид, строки та порядок надання лікарського нагляду. Як вказує Н. М. Сенченко, передання особи на піклування опікунам, близьким родичам або членам сім'ї можливе лише за їх згодою. Змусити особу опікуватися іншою особою закон ні в якому разі не може. Однак слід звернути увагу, що слідчому, прокурору при вирішенні питання про застосування запобіжного заходу у вигляді передання на піклування опікунам, близьким родичам або членам сім'ї з обов'язковим лікарським наглядом доцільно зібрати відомості про особу опікунів, близьких родичів та членів сім'ї, їхні стосунки, щоб бути впевненим у тому, що вони зможуть виконати покладені на них обов'язки у зв'язку із застосуванням відповідного запобіжного заходу. Такі особи мають бути сумлінними, викликати у слідчого, прокурора довіру, оскільки саме така особа, на яку покладаються обов'язки, повинна бути здатною постійно контролювати поведінку особи, яка має психічне захворювання або розлад психічної діяльності [10, с. 107]. Слід

погодитися з такою науковою позицією і додати, що в КПК України необхідно передбачити обов'язки осіб, яким передається на піклування психічно хворий. Крім того, передання на піклування опікунам, близьким родичам або членам сім'ї є одним із заходів забезпечення кримінального провадження, тому недотримання правил щодо його застосування призведе до невиконання завдань кримінального провадження. На нашу думку, для опікунів, близьких родичів або членів сім'ї, яким передана на піклування психічно хвора особа, необхідно передбачити кримінальну процесуальну відповідальність у вигляді накладення грошового стягнення.

Другою умовою вказаного запобіжного заходу є обов'язковий лікарський нагляд психічно хворої особи. Як було вказано вище, у чинному КПК України не міститься положень щодо тлумачення цієї умови запобіжного заходу, не передбачено й основних моментів відповідного лікарського нагляду, не визначено порядок, строки надання і частоту такого нагляду. Як правильно вказує С. Л. Шаренко, визнаючи високу цінність для кожної людини здоров'я взагалі і психічного зокрема, враховуючи, що психічний розлад може змінити ставлення людини до життя, самої себе і суспільства, а також ставлення суспільства до неї, важливим є законодавчо врегулювати питання надання психіатричної допомоги [11, с. 97]. Для вирішення деяких із цих питань необхідно звернутися до положень закону України «Про психіатричну допомогу», в якому не міститься поняття лікарського нагляду, він є складовою психіатричної допомоги. Так, у ст. 1 вказаного Закону зазначається, що психіатрична допомога – це комплекс спеціальних заходів, спрямованих на обстеження стану психічного здоров'я осіб на підставах та в порядку, передбачених цим Законом та іншими законами, профілактику, діагностику психічних розладів, лікування, нагляд, догляд та медико-соціальну реабілітацію осіб, які страждають на психічні розлади [12]. Також у вказаній статті передбачено, що нагляд може відбуватися в межах як амбулаторної, так і стаціонарної психіатричної допомоги. Зрозуміло, що під час застосування до особи запобіжного заходу у вигляді передання на піклування опікунам, близьким родичам або членам сім'ї з обов'язковим лікарським наглядом такий нагляд здійснюється у межах амбулаторної психіатричної допомоги. Відповідно до ст. 12 закону України «Про психіатричну допомогу» амбулаторна психіатрична допомога

може надаватися без усвідомленої згоди особи або без згоди її законного представника у разі встановлення у неї тяжкого психічного розладу, внаслідок чого вона завдасть значної шкоди своєму здоров'ю у зв'язку з погіршенням психічного стану у разі ненадання їй психіатричної допомоги. Амбулаторна психіатрична допомога особі без її усвідомленої згоди або без згоди її законного представника надається лікарем-психіатром у примусовому порядку за рішенням суду. Особа, якій надається амбулаторна психіатрична допомога у примусовому порядку, повинна оглядатися лікарем-психіатром не рідше одного разу на місяць, а комісією лікарів-психіатрів – не рідше одного разу на 6 місяців для вирішення питання про продовження чи припинення надання їй такої допомоги. У разі погіршення стану психічного здоров'я особи, якій надається амбулаторна психіатрична допомога у примусовому порядку, та ухилення від виконання цією особою або її законним представником рішення суду про надання особі амбулаторної психіатричної допомоги у примусовому порядку психіатрична допомога може надаватися на підставах та в порядку, передбачених ст. 14, 16 і 17 цього Закону. (У такому випадку мова йде про госпіталізацію особи до психіатричного закладу в примусовому порядку). Враховуючи відсутність на рівні процесуального закону правового регулювання запобіжного заходу передання її на піклування опікунам, близьким родичам або членам сім'ї з обов'язковим лікарським наглядом, вважаємо необхідним передбачити окреме положення, присвячене врегулюванню цього питання.

Другим запобіжним заходом, який може бути застосовано до психічно хворої особи під час кримінального провадження, є *поміщення до психіатричного закладу в умовах, що виключають її небезпечну поведінку*. Суттєвим недоліком чинного КПК України, на нашу думку, є відсутність чіткого визначення порядку поміщення особи до психіатричного закладу, строків застосування такого заходу або його продовження. Цей запобіжний захід фактично є різновидом тримання під вартою, оскільки в лікувальних установах психічно хворі особи знаходяться в умовах, що виключають їх вільне пересування. Тому вважаємо цілком правильним позицію законодавця про те, що даний запобіжний захід застосовується за рішенням слідчого судді. Така регламентація відповідає і положенням міжнародних правових актів у сфері захисту прав людини. Зокрема, у ст. 9

Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та у ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод закріплено положення, згідно з якими обмеження свободи людини у будь-якій формі можливе лише за рішенням суду. Слід також додати, що судовий порядок примусової госпіталізації існує у багатьох країнах світу. Зокрема, законодавство США виходить з того, що примусове поміщення людини до психіатричного закладу обов'язково вимагає прийняття постанови суду. При цьому госпіталізованій особі надано цілий ряд прав з урахуванням повідомлення про розгляд справи в суді і можливості вимагати суду присяжних.

Під час застосування запобіжного заходу у вигляді поміщення до психіатричного закладу в умовах, що виключають її небезпечну поведінку, особі надається стаціонарна психіатрична допомога, яка відповідно до ст. 1 закону України «Про психіатричну допомогу» являє собою допомогу, що включає в себе обстеження стану психічного здоров'я осіб, діагностику психічних розладів, лікування, нагляд, догляд, медико-соціальну реабілітацію осіб, які страждають на психічні розлади, і надається в стаціонарних умовах понад 24 години підряд. Крім того, у ст. 14 цього Закону вказано, що особа, яка страждає на психічний розлад, може бути госпіталізована до психіатричного закладу без її усвідомленої згоди або без згоди її законного представника, якщо її обстеження або лікування можливі лише в стаціонарних умовах, та при встановленні в особи тяжкого психічного розладу, внаслідок чого вона: вчиняє чи виявляє реальні наміри вчинити дії, що являють собою безпосередню небезпеку для неї чи оточуючих, або неспроможна самотійно задовольняти свої основні життєві потреби на рівні, який забезпечує її життєдіяльність.

Водночас слід враховувати Принципи захисту психічно хворих осіб та поліпшення психіатричної допомоги, прийняті 17.12.1991, відповідно до яких кожний пацієнт має право на лікування в обстановці, що передбачає найменші обмеження, і за допомогою найменш обмежувальних або інвазивних методів, що відповідають необхідності підтримання його здоров'я і захисту фізичної безпеки інших осіб (принцип 9), медикаменти мають щонайкраще відповідати необхідності підтримання здоров'я пацієнта, призначатися йому тільки в терапевтичних або діагностичних цілях і ніколи не повинні застосовуватися як покарання або для зручності інших осіб (принцип 10) [13].

Слід зазначити, що поміщення особи до психіатричного закладу в умовах, що виключають її небезпечну поведінку, є більш суворим запобіжним заходом, ніж передання на піклування опікунам, близьким родичам або членам сім'ї з обов'язковим лікарським наглядом. Тому слідчий, прокурор на вимогу п. 6 ч. 1 ст. 184 КПК України повинен обґрунтувати неможливість запобігання ризику або ризикам, зазначеним у клопотанні, шляхом застосування більш м'якого запобіжного заходу. Якщо прокурор звертається до суду з клопотанням про поміщення особи до психіатричної лікарні, не мотивуючи, чому менш суворий запобіжний захід не може бути застосовано, слідчому судді слід розглянути питання про передання особи на піклування опікунам, близьким родичам або членам сім'ї з обов'язковим лікарським наглядом. Для цього необхідно переконатися в тому, що застосування такого запобіжного заходу, враховуючи характер розладу психічної діяльності чи психічного захворювання, не завдасть шкоди оточуючим та самій особі. Слідчий суддя повинен вивчити висновок судово-психіатричної експертизи та з'ясувати, чи могла особа усвідомлювати значення своїх дій і керувати ними на момент вчинення суспільно небезпечного діяння. Крім того, необхідно встановити, чи проявляє особа небезпечні тенденції у поведінці під час досудового розслідування.

Окремо слід розглянути питання щодо строків застосування поміщення особи до психіатричного закладу в умовах, що виключають її небезпечну поведінку. Чинним КПК України це питання не врегульовано. Водночас такий запобіжний захід фактично прирівнюється до найбільш суворого запобіжного заходу – тримання під вартою. Крім того, особа поміщується до медичного закладу проти своєї волі та, частіше за все, проти волі близьких родичів або членів сім'ї. Під час застосування до особи такого запобіжного заходу особа перебуває в умовах, що обмежують її у праві на свободу та особисту недоторканність. Разом з тим ст. 12 КПК України передбачає, що під час кримінального провадження ніхто не може триматися під вартою, бути затриманим або обмеженим у здійсненні права на вільне пересування в інший спосіб через підозру або обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення інакше, як на підставах та в порядку, передбачених КПК України. Проте порядок у чинному процесуальному законодавстві та строк застосування запобіжного заходу у вигляді застосу-

вання поміщення особи до психіатричного закладу в умовах, що виключають її небезпечну поведінку, не визначено. Як свідчить аналіз судової практики (зокрема, ухвала Артемівського міськрайонного суду Донецької області від 24 жовтня 2016 р. у справі № 219/8452/16-к [14], ухвала Самбірського міськрайонного суду Львівської області від 31 січня 2017 р. у справі № 448/494/16-к [15], ухвала Миргородського міськрайонного суду Полтавської області від 25 квітня 2017 р. у справі № 525/253/17 [16] та інші), судді, вирішуючи питання про строк обрання або продовження цього запобіжного заходу, посилаються на положення ст. 197, 331 КПК України, тобто продовжують строк поміщення особи до психіатричного закладу в умовах, що виключають її небезпечну поведінку, в межах строку, встановленого законом для запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Вважаємо, що у чинному процесуальному законодавстві необхідно передбачити окреме положення, що буде регламентувати строк застосування, продовження вказаного виду запобіжного заходу до психічно хворої особи.

Відповідно до ч. 2 ст. 508 КПК України запобіжні заходи до психічно хворої особи застосовуються судом з моменту встановлення факту розладу психічної діяльності чи психічної хвороби. Тому на практиці часто відбуваються ситуації, коли спочатку до особи застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою або інший загальний запобіжний захід, а після проведення психіатричної експертизи цей запобіжний захід змінюється на поміщення особи до психіатричного закладу в умовах, що виключають її небезпечну поведінку (наприклад ухвала Соснівського районного суду м. Черкаси від 7 квітня 2017 р. у справі № 712/4118/17 [17]). У такому випадку слід враховувати положення ч. 2 ст. 197 КПК України, згідно з яким у строк тримання під вартою включається час перебування особи в медичному закладі під час проведення стаціонарної психіатричної експертизи. Крім того, вважаємо, що у строк знаходження особи у психіатричному закладі в умовах, що виключають її небезпечну поведінку, включається строк тримання особи під вартою.

В ухвалі про застосування запобіжного заходу у вигляді поміщення особи до психіатричного закладу в умовах, що виключають її небезпечну поведінку, слідчий суддя з урахуванням характеру вчиненого діяння, психічного розладу та суспільної небезпеки особи повинен визначити лікувальний заклад тієї категорії нагляду,

до якого госпіталізується особа: 1) із звичайним наглядом; 2) із посиленням наглядом; 3) із суворим наглядом.

Окремо слід розглянути питання щодо можливості оскарження застосування до психічно хворої особи запобіжних заходів. Відповідно до ст. 309 КПК України ухвала слідчого судді про застосування одного із запобіжних заходів, передбачених ст. 508 КПК України, під час досудового розслідування не може бути оскаржена в апеляційному порядку. Проте, як було вище вказано, поміщення особи до психіатричного закладу в умовах, що виключають її небезпечну поведінку, фактично прирівнюється до запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Разом з тим ухвала слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або продовження його строку підлягає апеляційному оскарженню (п. 2, 3 ч. 1 ст. 309 КПК України). Тому вважаємо, що у ст. 309 КПК України серед ухвал слідчого судді, що підлягають оскарженню під час досудового розслідування, необхідно передбачити

рішення про застосування запобіжного заходу у вигляді поміщення особи до психіатричного закладу в умовах, що виключають її небезпечну поведінку, а також рішення про продовження його строку.

Висновки. З урахуванням вищевикладеного ми доходимо висновку, що до особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру, можуть бути обрані два види запобіжних заходів: 1) передання на піклування опікунам, близьким родичам або членам сім'ї з обов'язковим лікарським наглядом; 2) поміщення до психіатричного закладу в умовах, що виключають її небезпечну поведінку. Проте чинним кримінальним процесуальним законодавством не визначено поняття цих видів запобіжних заходів, порядок їх обрання або зміни, строки застосування. У зв'язку з тим вважаємо необхідним у КПК України передбачити окремі норми, присвячені врегулюванню цього питання. Втім, порушені питання не є остаточними і підлягають окремому дослідженню або науковому вивченню.

Список бібліографічних посилань

1. Михайлов В. А. Уголовно-процессуальные меры пресечения в судопроизводстве Российской Федерации. М.: Ин-т защиты предпринимателя, 1997. 644 с.
2. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации: учебник / под ред. И. Л. Петрухина. М.: Велби; Проспект, 2006. 672 с.
3. Трунов И. Л., Трунов Л. К. Меры пресечения в уголовном процессе. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2003. 356 с.
4. Сімонович Д. В. Доктринальні засади структури та системності кримінального процесу України: стадії та окремі провадження: монографія. Харків: В справі, 2016. 443 с.
5. Смирнова-Бартенева В. В. Забезпечення прокурором законності при застосуванні запобіжних заходів до неосудних осіб. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Серія: Право. Вип. 33, т. 2. С. 178–181.
6. Галаган А. И. Особенности расследования органами внутренних дел общественно опасных деяний лиц, признаваемых невменяемыми: учеб.-практ. пособие. Киев: НИИРИО КВШ МВД СССР, 1983. 82 с.
7. Михайлова Т. А. Производство по применению принудительных мер медицинского характера: метод. пособие. М.: ВНИИ проблем укрепления законности и правопорядка, 1987. 74 с.
8. Элькин П. С. Расследование и судебное рассмотрение дел о невменяемых. М.: Госюриздат, 1952. 110 с.
9. Петрухин И. Л. Неприкосновенность личности и принуждение в уголовном процессе. М.: Наука, 1989. 256 с.
10. Сенченко Н. М. Застосування запобіжних заходів до осіб, для яких передбачено примусові заходи медичного характеру. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юридичні науки. 2015. № 2, т. 3. С. 105–109.
11. Шаренко С. Л. Кримінально-процесуальні проблеми застосування примусових заходів медичного характеру: монографія. Харків: Право, 2002. 208 с.
12. Про психіатричну допомогу: закон України від 22.02.2000 № 1489-III // Відомості Верховної Ради України. 2000. № 19. Ст. 143.
13. Принципи захисту психічно хворих осіб та поліпшення психіатричної допомоги: резолюція Ген. Асамблеї ООН від 17.12.1991 № 46/119. URL: <http://www.studfiles.ru/preview/5535819/page:112/> (дата звернення: 26.05.2017).
14. Ухвала Артемівського міськрайонного суду Донецької області від 24 жовт. 2016 р. у спр. № 219/8452/16-к // База даних «Єдиний державний реєстр судових рішень» (БД «ЄДРСР»). URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62168811> (дата звернення: 26.05.2017).
15. Ухвала Самбірського міськрайонного суду Львівської області від 31 січ. 2017 р. у спр. № 448/494/16-к // БД «ЄДРСР». URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/64391676> (дата звернення: 26.05.2017).

16. Ухвала Миргородського міськрайонного суду Полтавської області від 25 квіт. 2017 р. у спр. № 525/253/17 // БД «ЄДРСР». URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66170851> (дата звернення: 26.05.2017).

17. Ухвала Соснівського районного суду м. Черкаси від 7 квіт. 2017 р. у спр. № 712/4118/17 // БД «ЄДРСР». URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66236158> (дата звернення: 26.05.2017).

Надійшла до редколегії 02.06.2017

ФОМИНА Т. Г. ПРОЦЕССУАЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МЕР ПРЕСЕЧЕНИЯ, КОТОРЫЕ ИЗБИРАЮТСЯ К ЛИЦУ, В ОТНОШЕНИИ КОТОРОГО ПРЕДУСМАТРИВАЕТСЯ ПРИМЕНЕНИЕ ПРИНУДИТЕЛЬНЫХ МЕР МЕДИЦИНСКОГО ХАРАКТЕРА

Предоставлена процессуальная характеристика специальных мер пресечения, таких как передача на попечение опекунам, близким родственникам или членам семьи с обязательным врачебным наблюдением и помещением в психиатрическое учреждение в условиях, исключающих опасное поведение лица. Предложено на уровне УПК Украины предусмотреть отдельные нормы, посвященные урегулированию понятия данных мер пресечения, порядка и сроков их применения.

Ключевые слова: специальные меры пресечения, принудительные меры медицинского характера, врачебное наблюдение, помещения в психиатрическое учреждение, обжалование решений следственного судьи.

FOMINA T. G. PROCEDURAL CHARACTERISTIC OF PREVENTIVE MEASURES THAT ARE APPLIED FOR A PERSON IN WHOSE RESPECT THE APPLICATION OF COMPULSORY MEASURES OF A MEDICAL NATURE IS FORESEEN

The procedural characteristic to special preventive measures, such as the transfer to care of guardians, close relatives or family members with mandatory medical supervision and placement in a psychiatric institution in conditions that exclude the dangerous behavior, has been provided. Special attention is paid to the fact that today the current criminal procedural law does not define the concept of these preventive measures, the procedure for their selection or change, the terms of application. In this regard, it has been suggested to provide certain norms dealing with the settlement of this issue at the level of the Criminal Procedural Code (CPC) of Ukraine.

The issue of medical supervision over a mentally ill person has been separately considered. It has been stated that the CPC of Ukraine does not contain provisions on the interpretation of this provision, the main points of appropriate medical supervision, the procedure, terms of provision and frequency of such supervision. In this regard, special attention was paid to the provisions of the Law of Ukraine "On Psychiatric Aid" that the supervision may take place both in outpatient and inpatient psychiatric care.

The procedure for the use of a preventive measure in the form of placing a person in a psychiatric institution in conditions that exclude the dangerous behavior has been analyzed in detail. It has been indicated that the essential shortcoming of the current CPC of Ukraine is the lack of a clear definition of the procedure for placing a person in a psychiatric institution, the terms of application of such a measure or its continuation. At the same time, this preventive measure is actually equivalent to the most severe preventive measure – detention. Besides, a person is placed to a medical institution against his will and, most often, against the will of close relatives or family members. When applying this preventive measure to a person, the person is in conditions that restrict him in the right to liberty and personal integrity. In this regard, it has been offered to establish the period of application of this preventive measure in accordance with the rules for determining the term of detention.

The author has also studied the issue of the possibility of appealing the use of preventive measures for a mentally ill person. The author has offered to provide among the decisions of an investigating judge that are to be appealed during the pre-trial investigation, a decision on the application of a preventive measure in the form of placing a person in a psychiatric institution in conditions that exclude the dangerous behavior, as well as the decision to extend the term in the Art. 309 of the CPC of Ukraine.

Keywords: special preventive measures, compulsory measures of medical character, medical supervision, placement in a psychiatric institution, appeal of the decisions of an investigating judge.